

MODELS D'ORGANITZACIÓ ESCOLAR

LES ESCOLETES: EL TRENET DE VALÈNCIA I L'ALQUERIA D'ALAQUÀS

Amb caràcter general, la capacitat per transformar els espais escolars en llocs amables d'acollida i per fer del temps una magnitud al servei de l'educació —i no a l'inrevés— són aspectes molt presents en les maneres d'organitzar-se de les mestres d'infantil.

En la meua formació inicial, quan estudiàvem Didàctica i Organització Escolar, el temps i l'espai es deixaven per al final, com si foren qüestions banals, secundàries. També recorde que, quan programava, el temps i l'espai ocupaven el moment del relax: entenien que ja havia acabat la tasca perquè el que em faltava era una qüestió senzilla. Amb el pas dels anys, amb molta experiència i amb més reflexió sobre el que passa a les aules, he descobert que el temps i l'espai formen una part important del currículum. Més encara en l'educació infantil.

EL TEMPS A LES ESCOLETES

A més de reflexionar com a mestra, quan visitava l'escoleta *El Trenet de València* i veia que el temps hi transcorria amb una tranquil·litat impressionant, vaig tindre l'oportunitat de gaudir, que els meus ulls s'obrien i el meu cor batejava tranquil·lament. Veia que cada xiquet i xiqueta s'apropiava del seu temps per fer el que desitjava fer. O el que proposava la mestra, sovint amb objectes, llibres o fins i tot aliments que les criatures duen a l'aula.

Què és el temps, sinó un horari totalment reglamentat que hem de complir? La resposta és complexa. Més complexa com més gran va fent-se l'alumnat, de primer a l'escola i després a l'institut, on es regula fins

i tot la respiració... Per sort, l'escola infantil té moltes més possibilitats de fer que aquest temps educatiu esdevingui un moment de trobada i d'aprenentatge. Perquè les mestres de les escolletes són les grans innovadores i, d'elles, n'hem de continuar aprenent.

És evident que totes les escolletes tenen uns horaris d'entrada i d'arreglada de xiquets i xiquetes, però aquest horari pot ser obert o tancat. Es pot fer que les mares, els pares, els iaïos, les iaïes entrenen a l'aula o que els deixen a la porta d'entrada. També és una qüestió de temps, d'un temps que s'empra en unes relacions humanes, importantíssimes: des de la relació de la persona adulta amb la mestra o el mestre fins a la relació amb les altres criatures a l'aula. Prendre's aquest temps de manera tranquil·la és molt important per a crear un ambient d'acollida totalment familiar que invita a quedar-s'hi. Això també ajuda que les xiquetes i els xiquets entenguin que l'escola és una part important de la seua vida i que les persones que hi conviuen també ho són perquè aquest és un espai reconegut pels seus pares i mares.

És el temps de la benvinguda i el reconeixement individual i grupal, de saber qui ha vingut i qui no; què deu haver passat a qui no ha vingut; què hem de contar que ens ha passat la vespra. Vull assenyalar que em sembla molt important que la mestra es considere una més del grup com a narradora d'experiències i no sols organitzadora. A les criatures també els interessa el que ens passa a nosaltres.

Pensem en una aula amb alumnes d'un any, tan menudets i menudetes. Podríem preguntar-nos que si no parlen no podran contar el que els ha passat... però això no és així. He vist les mestres fer del temps d'acollida un moment molt ric de reconeixement de l'altre, de cada individualitat, de mirar les fotos de qui hi ix i de qui no, de contar cosetes de cadascuna de les persones presents. De fer alegria d'aquest moment i crear felicitat en veure's reflectit en la fotografia. Aquest és un temps molt ric que necessàriament ha de ser lent.

Però, és clar, hi ha una sèrie de necessitats bàsiques que cal cobrir i necessiten temps. Parlem, per exemple, del canvi de bolquers, aquest moment tan extraordinàriament afectiu i educatiu, un moment que requereix la nostra major atenció. És el moment en què ens trobem amb la xiqueta o el xiquet, individualment, el moment on és imprescindible dir-li ací estic, estic amb tu. Sols tu i jo. I jo et cuidaré.

Escric aquestes paraules i em ve al cap un documental que va emetre, fa molts anys, La 2 de TVE sobre l'experiència de Łóczy. La cura i l'atenció exquisida en el moment del canvi de bolquers, la neteja... transmetia tant d'amor i respecte per la criatura que justificaria que fóra considerat com un aprenentatge bàsic que els plans de formació de les mestres d'educació infantil haurien d'incorporar al seu programa.

A l'escoleta municipal L'Alqueria d'Alaquàs es treballa amb la parella pedagògica, la qual cosa facilita que s'atenguin tranquil·lament les criatures. Que quan siga necessari es canvia a qui ho necessita. No obstant això, tot i ser una millora molt important quant a l'atenció i dedicació a cada xiquet o xiqueta, la parella no és imprescindible quan es fan més grans. He comprovat que el moment en què una mestra -tota sola- canvia el bolquer a una xiqueta està impregnada d'una important relació humana entre ambdós subjectes. L'important, al capdavant, és el moment i l'atenció. Serà curt probablement si tenim

molt d'alumnat però pot ser molt intens, tant com nosaltres vulguem.

SOBRE EL PLA EXPERIMENTAL DE LA CONSELLERIA

Per açò em sembla indignant el que està passant a les aules de dos anys de les escoles públiques amb el pla experimental que la Conselleria va començar a implantar el curs anterior i que segueix vigent. De qui és responsabilitat el canvi de bolquers? Només l'educador infantil està preparada per a canviar-ne? I les mestres?

Aquesta experiència ja la visquérem en les escoles públiques amb l'escolarització de l'alumnat de tres anys. Quina pena i quina vergonya, per què no dir-ho, haver de telefonar a les mares perquè vingueren a canviar la seua criatura quan s'embutava! D'aquella experiència aprenguérem que els xiquets i xiquetes tenen dret a ser atesos en les seues necessitats i que aquestes han de ser resoltes al mateix centre escolar. Sí, les mestres havíem d'assumir aquest temps tan important per al desenvolupament del nostre alumnat. És una qüestió no només educativa sinó també moral i també professional.

Evidentment, si hi ha recursos humans suficients, la tasca es facilita. El debat no és si la tècnica en educació infantil ha de canviar els bolquers i la mestra dedicar-se a altres menesters, sinó si l'atenció requereix un temps de dedicació perquè es considera imprescindible i, per tant, les dues professionals tenen suficient capacitat per a fer-ho. Les autoritats educatives haurien de prendre'n bona nota, també les facultats de Magisteri: el temps de cura del cos és essencial.

El temps del descans és poc polèmic perquè ningú no discuteix que es tracta d'una necessitat imperiosa. Però el descans es pot enfocar igualment des de diferents vessants. Ara toca dormir i tothom ha de dormir? És un moment de descans i qui ho necessita dorm i qui no descansa sense molestar a qui està dormint.

Es tracta d'un temps que ara i adés encara planteja el mateix debat que el del menjar. La vida a les escolletes seria molt complexa si en la seua organització no estiguera regulat un horari per a menjar i dormir. Però hi ha experiències que assenyalen aquest temps com un moment tranquil per a compartir amb els companys i les companyes, un temps per a gaudir del que s'està menjant.

El moviment per una educació lenta ha après molt de l'educació infantil. És molt important incidir sobre l'ús d'un temps tranquil a les escoles. Les escolletes s'han convertit precisament en aquest lloc on els xiquets i xiquetes es desenvolupen respectant el seu ritme individual al mateix temps que reconeixen el de les altres persones amb qui conviuen. I ho fan amb la tranquil·litat que requereix tan gran tasca.

ELS ESPAIS A L'ESCOLA INFANTIL

Sorpren arribar a l'escola infantil El Trenet i comprovar com han transformat els espais. Un dia et trobes tota l'escola amb pomells de taronges perquè celebren el Dia de la Taronja o la veus convertida en un món de pirates perquè duren a terme el projecte El Pirata Pataxula, o comproves els canvis en el pati de l'escola, reconvertit en una concorreguda masclatà.

També ha esdevingut habitual comprovar com l'àgora de l'escola infantil municipal L'Alqueria d'Alaquàs s'ha reconvertit en una sala de concerts, una passarel·la de moda, una sala de teatre infantil... Qualsevol projecte que el col·lectiu docent es planteja cada curs perquè hi participe el conjunt de la comunitat

escolar pot patir la remodelació integral dels escenaris educatius.

Són, com és fàcil deduir, espais diferents que es transformen quan l'activitat ho reclama i que es transformen perquè l'equip pedagògic així ho desitja, amb la col·laboració plena de les famílies. Són tasques que es realitzen sovint els caps de setmana per facilitar que pares i mares hi prenguen part. Són, al capdavant, una suma d'esforços i moltes ganes de treballar i considerar que una altra educació és possible.

És evident que el disseny de l'espai mediatitza les accions que es volen realitzar a l'escola. Una escola pensada per als xiquets i xiquetes és estrany de veure, però quan arribes a aquesta escola municipal comprens que has arribat a un espai escolar molt ben pensat i adequat per a la infantesa. Un espai que recull no sols les individualitats de les aules sinó també un gran espai comú que permet dur a terme activitats macro, on cap tothom.

L'àgora, la plaça, és l'espai de trobada. Però les aules tenen també la seua peculiaritat. Totes tenen un xicotet taller per a fer experimentacions en grups menuts, una exquisidesa que facilita molt el treball. Aquesta organització espacial sol·licita que hi haja, almenys, dues professionals a l'aula.

Però, per què aquesta escola municipal compta amb la parella pedagògica i d'altres no? És una qüestió de consciència política, de planificació de les despeses en funció del que es considera més important socialment. En aquest cas, s'ha apostat per l'educació infantil. Si en aquest poble és possible, dic jo, que també deu ser-ho en altres.

La realitat més generalitzada no és massa semblant a aquesta que acabe de descriure. Però les mestres i els mestres tenim molta capacitat d'inventiva i sabem transformar els espais en llocs d'acollida, som capaços de crear espais diferents dins de l'aula. Hem après a utilitzar els corredors de les escoles, l'entrada, el pati... Hem fet de la necessitat un recurs i hem sabut generar estratègies.

El professorat coneix, perquè ho veu a les seues pròpies escoles, com les aules d'educació infantil s'hi organitzen sovint en racons i com aquests espais més petits faciliten un aprenentatge molt més enriquit. D'aquestes estratègies n'hem d'aprendre, com hem d'aprendre també d'aquests espais que les criatures busquen als patis de les escoles per convertir-los en llocs íntims de tranquil·litat i relació humana, així com dels espais que creen les mestres a les aules amb els trossos de tela que retallen i pengen del sostre. Aquests nous escenaris escolars contribueixen màgicament perquè tothom s'hi redescobrisca cada dia.

L'escola -l'escoleta- ha de continuar pensant a fer dels centres un lloc amable. Necessàriament això passa per tindre ben presents tant els temps que s'empen als centres escolars com els espais que possibiliten viure l'escola d'una altra manera. Perquè encara que la cançó de Sisa diga que "el temps no compta ni l'espai", crec que el temps i l'espai sí que compten perquè hi surta el sol.

Conxa Delgado Amo

Mestra jubilada, membre d'AMESTI Educació, Associació de Mestres Grup de Treball per la Infància, l'MRP Escola d'Estiu del País Valencià, i la Federació MRP-PV